

ПОНЯТТЯ ГЕОКУЛЬТУРНОГО СУБ'ЄКТА ТА СУБ'ЄКТА ДІЯЛЬНОСТІ

Гаврилюк Ю.М., канд. філос. наук, доцент
кафедра філософії

Серед історичних суб'єктів можна виділити два основних типи – *геокультурний суб'єкт* і *суб'єкт діяльності*.

Геокультурний суб'єкт – історичний творець геокультури, повнота буття якої виступає критерієм сенсу його життя.

Це суб'єкт актуалізації об'єктивно можливого енергетичного потенціалу природи в особистісний суб'єктивно належний духовний спосіб свого буття. Услід за Ф. Ніцше можна сказати, що в *геокультурному суб'єкті* «творіння і творець поєднані інтегрально». Це, за афоризмом Й. Гете, «природа з середини» самої себе.

Поняття «*геокультурний суб'єкт*» підкреслює спонтанний характер геокультурної самотворчості на основі органічного взаємозв'язку професійної діяльності *геокультурного суб'єкта* з ідеалами, традиціями, словом, з культурними цінностями, носієм яких він є.

Геокультурний суб'єкт приречений одночасно жити у двох вимірах: світі об'єктивної необхідності й світі свободи, що зумовлює внутрішню суперечність, становить таїну і джерело його творчих пошуків. Він від народження поставлений перед дилемою: йти шляхом геокультури чи антигеокультури. Через *мету діяльності геокультурний суб'єкт* втілює сенс свого життя в геокультурне буття для кого і як. Залежно від того, кому і як служать плоди діяльності, визначається історична сутність *геокультурного суб'єкта*.

Геокультурного суб'єкта слід відрізняти від *суб'єкта діяльності* – фахівця певної сфери: наукової, політичної, економічної тощо, для якого *мета діяльності* або її глуд виступають сенсом життя.

Мета діяльності – виражена в певному проекті цінність, яка вимагає своєї реалізації будь-якими засобами, що за відповідних умов породжує можливість їм самим стати метою діяльності.

Добро, яке досягається за допомогою зла, стає злом. Благородна мета з негідними засобами несе загрозу самознищення. Цим *мета діяльності* посутньо відрізняється від сенсу життя. Вартість окресленого *метою діяльності* життя визначається мірою *відданості* вираженням нею цінностям. Тому підміна сенсу життя *метою діяльності* призводить до абсолютизації останньої, що може мати тяжкі трагічні наслідки як для окремого індивіда, так і для людства загалом.

У суспільстві *суб'єктів діяльності* пріоритет цілей устанавлюється силою. Іншого способу для цього просто не існує. На місце Бога стає Людинобог, який все знає, все може й визначає мету діяльності як сенс життя для підданих. Утверджується система тоталітаризму, яка претендує на абсолютне впорядкування й раціоналізацію життя, на вилучення з нього найменшого прояву

хаосу та неправильності. Щоб утримати таку систему з провідною ідеєю-метою як сенсом життя, потрібні фанатизм і масові людські жертвоприношення.

Керуючись виключно *метою діяльності*, *суб'єкт діяльності* завзято й наполегливо шукає щастя поза собою, залишаючись байдужим до всього, що з таким примарним уявленням про щастя не пов'язано. Тим самим опиняється в лабіринті хибних шляхів, які невідворотно ведуть до перетворення його в «ресурс», у засіб *мети діяльності*, в якій скінченне приймається за безкінечне, а відносне – за абсолютне, в результаті чого потенційна невичерпність, закладена в людині, починає актуалізуватися в кінцевому об'єкті навіть пов'язаному з ослабленням волі творити.

Яскравою ілюстрацією цього може служити картина людської деградації, змальована Є.Ф. Маланюком під час його перебування у польському таборі для інтернованих військовослужбовців у роки громадянської війни. За спостереженнями Є.Ф. Маланюка, першим проявом втрати інтернованими волі творити себе стала їхня байдужість до своєї зовнішності. Другим – небажання мити посуд, з якого вони харчувалися. І третім – відсутність бажання рухатися: «Ці люди, дуже занедбаного вигляду, лежали сливе цілий час на брудних сінниках і навіть лежачи харчувалися з менажок. Зате цілий той час поміж їжею і сном вони присвячували спогадам про «блістательний» Петербург, славні ресторани і те, що і як вони там їли... До цієї ж групи належав досить літній чоловік з виразно військовою поставою, бідно (як всі), але дуже охайно одягнений. Він мав з собою сина-підлітка... Коли приходила пора їжі, цей старий сотник виймав зі скриньки чистий рушник – о, диво! – вишиваний, розстеляв його на якимсь стільчику, син ставив на нім менажку з юшкою, вони хрестились, виймали ложки і повагом їли... І коли я згадую - на тлі таборового вбожества і безнадії, на тлі петербурзьких «бувших людей» - отих «малоросів», батька й сина, я кажу собі: то була - **культура**»[1, с. 7].

Можлива підміна сенсу життя і *глуздом*, що зводить вартість життя до *ефективності діяльності*, її результативності, до того, щоб більше мати, а не щоб кращим бути. Саме *глуздом* керувалися боги, караючи корінфського царя Сізіфа на безглузду роботу довічно котити камінь на гору, розраховуючи викликати в нього розпач і непереборні душевні муки. Проте, як показав А. Камю у «Міфі про Сізіфа», Сізіф доходить висновку: втрата *глузду* ще не означає втрати сенсу життя. Він відкриває для себе неспроможність будь-кого позбавити його сенсу життя. Це наповнює Сізіфа почуттям радості й тим самим демонструє безглуздість самого покарання. У цьому – тріумф особистості над всілякого роду зовнішніми чинниками, бо одне – бути суб'єктом діяльності й перебувати в полоні зовнішніх обставин, і зовсім інше – геокультурним суб'єктом, творцем власного життя.

Орієнтація на *глузд* як сенс життя веде до утвердження прагматично-технократичного ставлення до світу, що має своїм наслідком його дегуманізацію, коли цінність людини вимірюється не тим, ким вона є як особистість, а тим, що вона має: посадою, званнями, матеріальними статками, словом, зовнішніми чинниками, а не її внутрішніми достоїнствами.

Література: 1. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури. К., 1992.-80 с.

Матеріали підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу, аспірантів і здобувачів, 24-25 травня 2017 р. / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків: ХНАУ, 2017. – Ч. II. С. 51 – 52.